

Vergaderjaar 1993–1994

23 400 VII

Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van hoofdstuk VII (Ministerie van Binnenlandse Zaken) voor het jaar 1994

Nr. 40

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 12 juli 1994

In de memorie van toelichting op de begroting 1994 van Binnenlandse Zaken (TK 1993–1994, 23 400 hfdst. VII, nr. 2) is toegezegd dat uw Kamer nader zal worden geïnformeerd over maatregelen in het kader van crisisbeheersing.

Essentie van crisisbeheersing is dat de overheid tijdig en adequaat reageert op crisissituaties die de maatschappelijke orde bedreigen of daadwerkelijk aantasten. In crisissituaties, veroorzaakt door mens of natuur, worden speciale eisen gesteld aan het optreden van de overheid.

Op grond van nationale en internationale ontwikkelingen zijn nieuwe of andere crisissituaties voorstelbaar. Deze stellen voor een deel ook nieuwe eisen aan het optreden van de overheid. Daarom is het beleid inzake de binnenlandse (civiele) crisisbeheersing herzien.

In deze voortgangsrapportage informeer ik u namens het kabinet over de maatregelen die inmiddels zijn getroffen dan wel in gang zijn gezet.

In de eerste plaats is van belang dat overheden en organisaties zich bewust zijn van mogelijke crisissituaties die zich op het desbetreffende terrein kunnen voordoen, zodat tijdig de juiste maatregelen worden getroffen. Daarvoor is inzicht nodig in onder andere bedreigingen en kwetsbaarheden. Het opstellen van scenario's en het houden van oefeningen is in dat verband een zeer belangrijk hulpmiddel.

In de tweede plaats is een snel te effectueren en op de desbetreffende crisis situatie toegesneden besluitvormingsstructuur noodzakelijk.

Crisis met een nationale omvang overstijgen doorgaans de reguliere beleidssectoren. Een eenduidige en doeltreffende coördinatie en besluitvormingsstructuur is daarom cruciaal.

Crisiskenmerken

Het is van belang dat de overheid is voorbereid op ernstige verstoringen van de veiligheid. Dat hebben diverse gebeurtenissen in de afgelopen jaren duidelijk gemaakt, zoals ongelukken in de chemische

industrie (Cindu), vliegtuigongelukken (Bijlmer, Hengelo F-16), grote spoorwegongevallen (Hoofddorp, Hooge en Lage Zwaluwe), epidemieën (polio), aardbevingen en overstromingen (Limburg). Hetzelfde geldt voor ernstige verstoringen van sociale of politieke aard, zoals blokkades en internationale conflicten die binnenlandse dreigingen tot gevolg hebben (Golfcrisis), bijvoorbeeld in de vorm van mogelijke terreuraanslagen of stagnatie van een vitale goederenstroom (oliecrisis).

Bovengenoemde voorbeelden hebben betrekking op verstoringen die in het binnenland tot grote maatschappelijke onrust (kunnen) leiden en meerdere dimensies kunnen hebben, bijv. militair-politiek, economisch, sociaal, ecologisch, technologisch. Alle onderdelen van onze samenleving kunnen worden geconfronteerd met crisissituaties die een grote maatschappelijke impact hebben, waarin veel actoren een rol spelen, beslissingen onder tijdsdruk moeten worden genomen, er sprake is van onzekerheid, er grote publicitaire druk bestaat en improvisatie nodig is.

Onder crisisbeheersing versta ik in dit verband het geheel van maatregelen en voorzieningen die de overheid in samenwerking met andere organisaties treft met het oog op (acute) noodsituaties ter waarborging van de veiligheid in brede zin.

Het is de taak van de overheid de onafhankelijkheid, integriteit, stabiliteit en welvaart van de staat te verzekeren en te bevorderen. Veiligheid in «brede zin» omvat in dit verband de nationale rechtsorde, de internationale rechtsorde, de openbare veiligheid en de economische veiligheid. Deze vier elementen van veiligheid kunnen, afhankelijk van de context, van vitaal belang zijn. De overheid is verantwoordelijk voor het nemen van maatregelen indien één van deze vitale belangen wordt aangetast. Indien een (dreigende) aantasting abrupt of ernstig is, zal de overheid maatregelen in het kader van crisisbeheersing moeten nemen. Normale bevoegdheden zijn dan vaak niet meer toereikend.

In het kort wordt hieronder ingegaan op de genoemde vitale belangen:

- De nationale rechtsorde. Het gaat hierbij om de bescherming van de rechtsorde tegen bedreigingen. Tot het begrip nationale rechtsorde worden de openbare orde en democratische rechtsorde gerekend.
- De internationale rechtsorde. Het belang dat Nederland hecht aan de internationale rechtsorde is vastgelegd in de Grondwet. Onder dit begrip valt de verdediging van het grondgebied en/of de veiligstelling van de onafhankelijkheid van de staat en het handhaven of herstellen van de internationale rechtsorde in het kader van het Handvest van de Verenigde Naties.
- De openbare veiligheid. Dit belang betreft de bescherming van personen en zaken anders dan in het kader van de nationale en internationale rechtsorde. Het gaat hierbij met name om rampen (o.a. overstromingen, epidemieën, branden).
- De economische veiligheid. Dit belang betreft de bescherming van de economie. Omdat de nationale economie internationaal is ingebed heeft dit begrip een grensoverschrijdend karakter.

De verschillende belangen zijn vaak niet los van elkaar te zien. Met name bij ernstige en complexe bedreigingen zal sprake zijn van een nauwe samenhang tussen de afzonderlijke belangen.

De overheid moet in het geval van crises snel, flexibel en daadkrachtig optreden om de crisis te beheersen. Dit stelt eisen aan de organisaties en de beleidsvoerders in het openbaar bestuur.

In opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken is onderzoek verricht naar de wijze waarop de departementen inhoud geven aan crisisbeheersing. Beleidsuitgangspunt is dat elk departement zelf verantwoordelijk is voor de te nemen maatregelen op het terrein van

crisisbeheersing en de financiering daarvan. Het gaat daarbij in eerste instantie om de financiering van voorbereidende maatregelen. Dit laat onverlet de regelingen die zijn getroffen voor de financiering van concrete operaties alsmede de mogelijkheid van specifieke arrangementen.

Gezien de sectoroverstijgende aspecten van crisisbeheersing is coördinatie noodzakelijk. Mede naar aanleiding van het genoemde onderzoek zal de samenwerking tussen departementen verder worden bevorderd.

Als vervolg op het onderzoek treft het Ministerie van Binnenlandse Zaken in nauwe samenwerking met de andere departementen maatregelen op het terrein van crisisbeheersing. In het navolgende informeer ik u over de algemene stand van zaken en over enkele specifieke onderwerpen die daarbij aan de orde zijn: besluitvormingsstructuren, internationale samenwerking, het gebruik van scenario's en vitale bedrijven, instellingen en objecten.

Stand van zaken

In het verleden bestond in Nederland een organisatie voor de civiele verdediging. Deze was vooral gericht op dreigingen die verband hielden met de Koude Oorlog. Met het veranderen van dat dreigingsbeeld zijn tevens de overwegingen gewijzigd waarop de toenmalige organisatie op het terrein van de civiele verdediging was gebaseerd.

De voormalige civiele verdediging was een op zichzelf staande specifieke organisatievorm gericht op een bepaalde dreiging. Crisisbeheersing gaat daarentegen uit van de eerder genoemde vitale belangen.

Het beleid inzake crisisbeheersing bouwt enerzijds voort op de uitgangspunten van de organisatie van de rampenbestrijding en bestrijkt anderzijds een breed scala aan verstoringen in de samenleving.

Gemeenten en provincies hebben een eigen verantwoordelijkheid voor de opvang van crises, waaronder rampen en grote ongevallen.

Een lokale verstoring wordt zoveel mogelijk opgevangen door de op dat niveau opererende organisaties. Afhankelijk van het type verstoring kunnen op dat niveau meerdere organisaties worden ingezet (horizontale opschaling). Indien een crisis een grotere uitstraling heeft dan het lokale niveau, komt een hoger bestuursniveau, provincie of het rijk (vertikale opschaling) in beeld.

Bij sommige crisistypen is direct aansturing op nationaal niveau nodig, bijvoorbeeld in het geval van externe dreigingen of verstoringen als gevolg van internationale conflicten en grote natuurrampen.

Bij een internationale crisis zal vaak sprake zijn van «neerschaling». Daarmee wordt bedoeld dat voor het beheersen van een crisis met een internationaal karakter de aanzet voor maatregelen wordt genomen op regeeringsniveau danwel vanuit een internationale organisatie. Als gevolg van deze initiatieven nemen de departementen op lagere bestuursniveaus maatregelen. De coördinatie van internationale crises geschiedt veelal in NAVO-verband dan wel in Europese fora. In de paragraaf over internationale samenwerking in deze brief wordt hier nader op ingegaan.

Elk departement heeft een eigen verantwoordelijkheid voor crisisbeheersing op het desbetreffende beleidsterrein. Op nationaal niveau zijn reeds diverse voorzieningen getroffen om mogelijke verstoringen te voorkomen of op te vangen. In de eerste plaats zijn dat maatregelen ten aanzien van mogelijke verstoringen van het openbare leven, van de economische en financiële infrastructuur, verstoring van de voedselproductie, de waterstaatkundige infrastructuur, verstoring van de

internationale rechtsorde op plaatsen in de wereld waarbij Nederlandse belangen in het geding zijn. In dit verband bestaan afspraken over de beschikbaarheid van relevante voorzieningen, zoals bijstandsorganisaties van brandweer en politie, transport, de verdeling van schaarse goederen, communicatie en voorlichting.

In de tweede plaats bestaan reeds afspraken over de besluitvorming op rijksniveau bij enkele crisistypen met een nationale omvang; enkele departementen zijn als coördinerende departementen aangewezen.

Bij wijze van voorbeeld kunnen de volgende worden genoemd:

- Defensie en Buitenlandse Zaken voor de militaire en internationale politieke crisisbeheersing. In dit kader is onder andere van belang de kerngroep van het Adviesorgaan Ministerraad, bestaande uit Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken, Defensie en Binnenlandse Zaken;
- Volkshuisvesting, Ruimtelijk Ordening en Milieubeheer voor onder andere milieucrisis. In dat verband is het beleidsteam van belang zoals beschreven in het Nationaal Plan Kernongevallenbestrijding en het overheidsoptreden bij bijzondere milieu-incidenten. Ten aanzien van het beleidsteam zoals genoemd in het Operationeel Plan Noordzee, heeft het Ministerie van Verkeer en Waterstaat een coördinerende verantwoordelijkheid;
- Economische Zaken voor economische crises, waarbij enkele voorzieningen in het bijzonder aandacht vragen zoals in de Interdepartementale Commissie Aardolieproducten;
- Justitie ten aanzien van de terreurbestrijding, waaronder kapingen, gijzelingen en ontvoeringen. In dat kader is onder andere van belang het beleidsteam bij de inzet van bijzondere bijstandseenheden;
- Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur ten aanzien van epidemieën.

De afzonderlijke departementen zijn eveneens verantwoordelijk voor de maatregelen ten aanzien van crisisbeheersing van diensten, bedrijven en instellingen die onder de verantwoordelijkheid van de desbetreffende departementen vallen.

Crisis kunnen grote binnenlandse gevolgen hebben die zich niet tot één sector beperken. De Minister van Binnenlandse Zaken heeft een coördinerende rol waar het gaat om crisissituaties die het functioneren van onze samenleving kunnen verstoren en inzet vragen van de overheid.

Onderdeel daarvan is dat het Ministerie van Binnenlandse Zaken via het Landelijk Coördinatie Centrum (LCC) de coördinatie verzorgt naar de besturen van andere overheden en tussen de ministeries.

Nationale besluitvormingsstructuren

In crisissituaties is een snelle én zorgvuldige besluitvorming cruciaal. Dat betekent dat vooraf zo helder mogelijke afspraken nodig zijn over een eenduidige en doeltreffende besluitvormingsstructuur ten tijde van crises. Voor die gevallen is een generieke aanpak voor de besluitvorming gewenst die onafhankelijk van het type crisis kan worden toegepast. Deze structuur moet in voorkomende gevallen snel geëffectueerd kunnen worden.

Zoals hiervoor reeds is aangegeven kunnen diverse crises op lokaal of regionaal niveau worden beheerd en opgevangen.

Een (dreigende) crisis kan echter ook direct beheersing op rijksniveau vragen. Voorbeelden daarvan zijn de Golfcrisis en het ongeluk met de kerncentrale in Tsjernobyl.

Daarnaast kan sprake zijn van een crisis die uitgroeit van een lokale verstoring naar een crisis waar besluitvorming op nationaal niveau nodig is, zoals bij de overstromingen in Limburg het geval was.

Indien een nationale crisis dreigt of aanwezig is, komt er een moment dat de normale lijnen van besluitvorming op rijksniveau niet meer voldoen.

Het instellen van een crisiscentrum is dan geboden. Binnen dit centrum kunnen de volgende functies worden onderscheiden:

- **Beslissen:** De regie tijdens een crisis wordt gevoerd door een zogenaamd beleidsteam, waarin zitting hebben bewindspersonen of hoge ambtenaren die namens de bewindspersonen besluiten nemen over maatregelen. Daarbij gaat het vooral om de strategie van het beheersingsproces.

- **Adviseren en plannen:** Het plannen van maatregelen en het adviseren daarover aan het beleidsteam gebeurt vanuit een deskundigheid en/of verantwoordelijkheid op een bepaald beleidsterrein. Bij de planning gaat het er met name ook om dat kan worden geanticipeerd en men zich kan voorbereiden op toekomstige situaties. Daarnaast behelst het de terugkoppeling van de effecten van geïmplementeerde maatregelen.

- **Informatie inwinnen:** Van wezenlijk belang is het organiseren en vergaren van betrouwbare informatie op basis waarvan adviezen kunnen worden gegeven en besluiten worden genomen.

- **Coördineren:** Hierbij gaat het om het verspreiden van relevante informatie aan alle betrokkenen over de actuele stand van zaken met betrekking tot de crisis, opdat iedereen tijdig over gelijke en zo volledig mogelijke informatie beschikt. Anderzijds gaat het om een gecoördineerde uitvoering van maatregelen waarover het beleidsteam een beslissing heeft genomen.

- **Voorlichten:** Vanwege de impact van voorlichting is dit een activiteit die onder verantwoordelijkheid valt van het beleidsteam. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen persvoorlichting, voorlichting aan specifieke groepen en verwanten, publieksvoorlichting en het doorgeven van berichten via de media.

- **Verantwoorden:** De legitimiteit van het overheidsoptreden tijdens crises ligt onder andere in een democratische verantwoording van dat optreden. Daarvoor zullen voorzieningen getroffen moeten worden, zowel tijdens als na een crisis. Die verantwoording is tevens relevant met het oog op evaluatie en leereffecten.

Deze functies kunnen, afhankelijk van aard en omvang van een crisis, op verschillende manieren worden georganiseerd.

In een lichte vorm van crisis kan beheersing door één departement plaatsvinden. In een zwaardere vorm is inzet van meerdere departementen nodig. Gaande van licht naar zwaar is er sprake van horizontale opschaling en dus van toenemende coördinatie (behoefte).

De zwaarste constructie zal alleen in uitzonderlijke situaties nodig zijn. Anderzijds zal het ook weinig voorkomen dat een crisis slechts door één departement kan worden beheerst.

De volgende drie structuurtypen kunnen worden onderscheiden:

Structuurtype A

De besluitvorming vindt plaats door het departement dat gaat over de sector waar de crisis zich met name manifesteert. Daarbij kunnen echter meerdere diensten en overheden betrokken zijn. Eventueel wordt gebruik gemaakt van contacten met andere departementen.

De activiteiten kunnen zijn gericht op dreigingen of incidenten die tot een verstoring zouden kunnen leiden. De inspanningen zijn met name gericht op het voorkómen en het beperken van de gevolgen van een verstoring.

Er wordt een organisatievorm gekozen waarbij de genoemde functies kunnen worden uitgevoerd. Op die wijze wordt invulling gegeven aan een departementaal crisiscentrum dat bij het desbetreffende departement is

gehuisvest. Het beleidsteam bestaat uit vertegenwoordigers van het desbetreffende departement. De voorlichting van het ministerie zal via het beleidsteam aangestuurd worden.

Onverlet de communicatie tussen het betrokken vakdepartement met de onderliggende organen, zullen de noodzakelijke contacten met provinciale en gemeentebesturen bij crises op de gebruikelijke weg verlopen via het Landelijk Coördinatie Centrum (LCC) van mijn departement. Daarnaast vervult het LCC een taak bij de interdepartementale coördinatie.

Het LCC is tevens het departementale crisiscentrum voor het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Structuurtype B

In bepaalde crisissituaties zal de behoefte bestaan geleidelijk op te schalen naar een besluitvormingsstructuur waarbij meerdere departementen betrokken zijn. Dat kan het geval zijn wanneer beslissingen binnen het ene betrokken departement directe gevolgen hebben voor een ander departement.

De betrokken departementen kunnen een eigen crisiscentrum inrichten bij één van de departementen (structuurtype A). Het beheersen van de crisis vanuit de verschillende departementale crisiscentra is niet adequaat om de crisis in het geheel te kunnen beheersen. Het instellen van een Nationaal Crisiscentrum (NCC) kan in sommige gevallen noodzakelijk zijn om voldoende snel en direct de crisis te kunnen beheersen.

In tegenstelling tot het Landelijk Coördinatie Centrum dat met name een faciliterende rol heeft, is het NCC een beleidsvormend orgaan. Dit laat onverlet dat het Landelijk Coördinatie Centrum voor Binnenlandse Zaken departementaal crisiscentrum is.

De hiervoor genoemde relevante functies worden in het NCC vervuld. Het beleidsteam zal uit haar midden een voorzitter aanwijzen.

Overigens worden beslissingen genomen met inachtneming van de normale verantwoordelijkheden.

Het NCC, waar Binnenlandse Zaken in ieder geval bij betrokken is, zal in principe worden gehuisvest bij het LCC van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, zoals geregeld in het kabinetsstandpunt inzake voorlichting bij rampen (TK 1990, nr. 21 516, nr. 1). Bij het LCC zijn daarvoor de noodzakelijke voorzieningen getroffen. Eventueel kan een Nationaal Voorlichtingscentrum worden geactiveerd dat wordt aangestuurd door het beleidsteam.

Structuurtype C

De crisis kan dermate complex en veelomvattend zijn dat niet alleen de instelling van een NCC geboden is, maar dat gelet op de ernst van de situatie het beleidsteam bestaat uit een deel van het kabinet dan wel de voltallige ministerraad. In dat geval is de Minister-President of een andere door het beleidsteam aangewezen minister, voorzitter van het desbetreffende beleidsteam.

Vanwege de coördinerende rol van de Minister van Binnenlandse Zaken zal deze altijd deel uitmaken van dat team. Het beleidsteam kan worden gehuisvest bij het LCC dat bovendien beschikt over een uitwijklocatie in het gebouw van het Ministerie van Binnenlandse Zaken die voorziet in de benodigde faciliteiten. In het algemeen kan gesteld worden dat deze situatie een voortzetting en opschaling is van structuurtype B.

Ten tijde van de Golfcrisis is de besluitvorming volgens structuurtype C georganiseerd. Er was een beleidsteam onder leiding van de Minister-

President, ondersteund door een groep Secretarissen-Generaal onder leiding van de Secretaris-Generaal van Algemene Zaken.

Het NCC concentreerde zich op de binnenlandse situatie, terwijl een overleggroep van Buitenlandse Zaken, Defensie en Algemene Zaken de ontwikkelingen in het Golfgebied zelf volgde en het beleidsteam adviseerde over de beschikbaarheid en inzet van onderdelen van de Nederlandse krijgsmacht.

Een evaluatie kan bij toepassing van de genoemde besluitvormingsstructuren bijdragen aan een verantwoording van het overheidsoptreden. Daarnaast is een evaluatie relevant met het oog op leereffecten van de desbetreffende crisis. Voor bepaalde ernstige crises verdient het de voorkeur dat een evaluatie door een onafhankelijke instantie wordt uitgevoerd.

De bovengenoemde uitgangspunten van de generieke aanpak van de besluitvorming tijdens crisissituaties zullen in nauw overleg met de departementen in een leidraad worden vastgelegd.

Internationale samenwerking

Elke minister is – zoals genoemd – op zijn terrein inhoudelijk primair verantwoordelijk voor het treffen van maatregelen met het oog op mogelijke crisissituaties. Dit uitgangspunt geldt evenzeer voor maatregelen die op internationaal terrein getroffen moeten worden. Het gaat daarbij om nationale rechtsorde, internationale rechtsorde, economische veiligheid en openbare veiligheid.

Met diverse landen en internationale organisaties bestaan voorts afspraken in de vorm van verdragen over ondersteuning, hulpverlening, het in stand houden van bepaalde voorzieningen (zoals vitale goederenstroom en geldstromen) en kennisuitwisseling op terreinen van crisisbeheersing.

Er bestaan verder internationale verdragen inzake grensoverschrijdende rampen en industriële risico's.

Voorts zijn naast het Ministerie van Buitenlandse Zaken diverse andere departementen aangewezen als contactpunt voor internationale organisaties voor het geval er op het desbetreffende terrein sprake is van een crisissituatie.

Tevens is van belang de Nederlandse inspanningen voor civiele noodhulp bij conflictsituaties in het buitenland, naast de traditionele hulp bij natuurrampen. Ik verwijs in dit verband naar de notitie «Humanitaire Noodhulp tussen conflict en ontwikkeling» van de Minister van Ontwikkelingssamenwerking (TK 1993, nr. 23 527, nr. 1). Ook komen in toenemende mate samenwerkingsafspraken tot stand met voormalige Oostbloklanden.

In Europees verband komen op het terrein van onder andere de brandweer en rampenbestrijding onderwerpen aan de orde die gevolgen hebben voor crisisbeheersing op nationaal niveau. Dat geldt bijvoorbeeld ten aanzien van de aanpassing van wet- en regelgeving op grond van Europese richtlijnen.

Vanwege de veranderingen in de internationale veiligheidssituatie sinds de Koude Oorlog zijn de behoefte en aard van toekomstige militaire operaties gewijzigd. In NAVO-verband wordt gezien welke gevolgen dit zou moeten hebben voor de civiel-militaire afstemming en wederzijdse ondersteuning.

Scenario's

De ervaring leert dat in crisissituaties een groot beroep moet worden gedaan op organisaties en mensen die daarbuiten in normale omstandigheden moeten opereren. Het is daarom van belang dat de desbetreffende beleidsvoerders en organisaties zich bekwamen in het anticiperen op mogelijke crises en het omgaan met het beheersbaar maken van crises.

Het openbaar bestuur kan zich niet permitteren daarop niet voorbereid te zijn.

Scenario's zijn in dat verband een belangrijk hulpmiddel. Met behulp van scenario's kunnen beleidsvoerders worden geconfronteerd met paden en processen waarlangs mogelijke bedreigingen tot daadwerkelijke verstoringen kunnen leiden. Daarbij kan de effectiviteit van maatregelen worden getoetst. Scenario's kunnen in die zin bijdragen aan het leervermogen. Departementen zullen worden gestimuleerd om zelf scenario's te ontwikkelen om het inzicht te vergroten in het eigen individueel functioneren en dat van de organisatie. Aandachtspunten daarbij zijn onder andere dat inzicht ontstaat in kwetsbaarheden en afhankelijkheden en dat voldoende flexibiliteit aanwezig is om een crisis op te vangen.

Het bevorderen van het bewustzijn, het oefenen en toetsen van maatregelen verdient in dit verband de voorkeur boven het opnemen van richtlijnen in dikke handboeken.

Vanuit mijn ministerie worden aan de hand van enkele concrete voorbeelden en in nauw overleg met departementen scenario's ontwikkeld. De bedoeling is dat de methodiek die hieruit voortkomt binnen het openbaar bestuur op diverse fronten toepasbaar zal zijn.

De hiervoor genoemde besluitvormingsstructuur en scenario's zullen worden betrokken in het opleidings- en oefenbeleid inzake crisisbeheersing.

Dat beleid zal zowel gericht worden op operationele diensten als ook op beleidvoerders.

Vitaal

De zogenoemde vitale belangen maken onderdeel uit van het begrip buitengewone omstandigheden uit het staatsnoodrecht.

In dat verband zijn hiervoor reeds genoemd: de nationale rechtsorde, de internationale rechtsorde, de openbare veiligheid en de economische veiligheid.

Het gaat hierbij om belangen die essentieel zijn voor de basisstructuren en de fundamentele waarden en normen van ons maatschappelijk systeem. Producten, diensten en objecten die onmisbaar zijn om deze belangen te handhaven worden eveneens vitaal genoemd.

De maatregelen die in het verleden in het kader van civiele verdediging waren getroffen, zijn of worden met het oog op de gewijzigde omstandigheden herijkt. Thans wordt in overleg met de desbetreffende departementen bezien welke voorzieningen zodanig een vitaal belang dienen dat de overheid afhankelijk van de situatie (preventieve) (nood)maatregelen moet treffen.

Voor wat betreft de voorzieningen kan men denken aan coördinatie- en crisiscentra binnen het openbaar bestuur en het justitieel apparaat, krijgsmachtsleutelpunten, kerninstallaties, waterkeringen, alarmcentrales, (academische) ziekenhuizen, GG en GDen, ambulancehulpverlening, voedsel-, water- en energievoorziening, transport- en telecommunicatieinfrastructuur en geautomatiseerde systemen ten behoeve van het financieel verkeer.

Ten aanzien van eventuele maatregelen kan het bijvoorbeeld gaan om het toepassen van (nood)wetgeving, het voorrang geven bij de toewijzing van schaarse grond- en hulpstoffen en energie- en (drink)watervoorziening, telecommunicatievoorzieningen (telefoonrubricering, Nationaal Noodnet, gereserveerde radiofrequenties), vrijstelling van motorrijtuigenvordering, vrijstelling van mobilisatieverplichting, bewaking en beveiliging en veiligheidsonderzoeken met het oog op vertrouwensfuncties.

Overige maatregelen

Naast de hiervoor genoemde onderwerpen zijn de volgende ontwikkelingen van belang.

Het staatsnoodrecht biedt een belangrijk instrument om bij bedreiging van een vitaal belang en ontoereikendheid van de normale bevoegdheden buitengewone bevoegdheden in werking te laten treden. In dat geval is sprake van buitengewone omstandigheden.

Op het terrein van de noodwetgeving zal uw Kamer binnenkort enkele wetsvoorstellen ontvangen die mede naar aanleiding van de grondwetsherziening van 1983 beogen de begrippen en procedures op dit terrein te stroomlijnen en te harmoniseren.

Daarnaast zal de wet- en regelgeving die in het algemeen van belang is bij crises, worden bezien op haar toegankelijkheid ten behoeve van de besluitvorming in crisissituaties.

Ik acht het ten slotte van groot belang dat het openbaar bestuur zich bewust is van mogelijke dreigingen, afhankelijkheden en kwetsbaarheden. Dat is een voorwaarde voor een goede crisisbeheersing. Met het oog op deze bewustwording zal mijn departement speciaal aandacht besteden aan de communicatie van het beleid inzake crisisbeheersing naar de relevante personen en organisaties in het openbaar bestuur.

De Minister van Binnenlandse Zaken,
D. I. W. de Graaff-Nauta